

Stručni rad

UTJECAJ TAKTILNE SLIKOVNICE NA VIDEĆU DJECU

**Ksenja Žmauc, prof. slovenskog jezika i teologije, mag. prof.
inkluzivne pedagogije**

Osnovna škola Juršinci, Slovenija

Sažetak

U članku je s različitih aspekata predstavljen značaj čitanja taktilnih slikovnica. Dakle, naglašavaju se važnost razvoja kreativnog razmišljanja i poticanje empatije, usredotočene svjesnosti, motivacije za razgovor te kreativnosti. Opisani su i nastanak te razvoj taktilne slikovnice u Sloveniji. U drugom dijelu članka opisali smo utjecaj taktilne slikovnice Leptirić Plavac na videću djecu. Dakle, analizirali smo i utvrđivali načine reagiranja odnosno odazive djece iz Osnovne škole Juršinci. Pritom nas je zanimala uporaba taktilne slikovnice kao sredstva podučavanja videće djece. Istraživali smo hoće li se taktilna slikovnica (knjiga) pokazati prikladnom metodom za poticanje empatije, usredotočene svjesnosti, motivacije za razgovor i kreativnosti.

Ključne riječi: empatija, usredotočena svjesnost, motivacija za razgovor, inkluzija i taktilna slikovnica

1. Uvod

Taktilna slikovnica u osnovi je namijenjena slijepoj i slabovidnoj djeci, ali izaziva veliki interes te otvara mnoga pitanja i kod videće djece. Istraživali smo potiče li taktilna slikovnica razmišljanje, jačanje emocionalnih i socijalnih vještina te uživljanje u iskustva drugih i je li prikladna kao motivacija za razgovor o različitim emocionalnim stanjima, prijateljstvu i vlastitoj dobrobiti. Upitali smo se kako se osjećaju slijepa i slabovidna djeca. Zanimalo nas je u kojim će životnim situacijama slikovnica potaknuti učenike na razgovor.

2. Značaj i karakteristike taktilne slikovnice

Ilustracije su korisne za djetetovu kreativnost i predstavljaju most između stvarnosti i svijeta mašte. Uz pomoć taktilne slikovnice djeca usvajaju nove informacije i pojmove, osvještavaju iskustva iz svog života i razvijaju jezične vještine [2].

Zahvaljujući bajci, ulazimo u svijet koji nadahnjuje i pruža povjerenje u dobro. Budući da bajke sadrže i loše postupke pojedinih likova te nesreće, približavaju se osjećajima iz realnog svijeta, ali završavaju dobro, stvarajući osjećaj sigurnosti. Istovremeno nas ohrabruju da ostanemo dosljedni i ne odustanemo od cilja ako se dogodi nešto loše, već da pronađemo vlastiti sretan završetak. Taktilna slikovnica može poslužiti i kao motivacija za razgovor o problemima s kojima se djeca susreću u svom svijetu [1]. Uporabom taktilnih slika slijepa i slabovidna osoba usvajaju nove informacije i utvrđuju iskustva iz svakodnevnog života. Da bi dijete moglo opipati ilustraciju, moramo je prilagoditi. Uvijek polazimo od osnovnih razlika između vida i dodira: vid je distalno osjetilo i djeluje na daljinu, dok je dodir proksimalno, kontaktno osjetilo i njime zahvaćamo cijelu sliku, taktilnu i analitičku, vezanu uz detalje i format. Osnovna značajka taktilne slikovnice je spiralni uvez, tako da se slikovnica tijekom čitanja može potpuno otvoriti kako bi slijepi ili slabovidni čitatelj mogao slobodno koristiti obje ruke. Tekst je unesen lijevo, a ilustracije desno. Ponavlja se dva puta, jer je otisnut većim i debljim slovima, na brajici. Ilustracije su jasne i pregledne. Tiskane su u jarkim bojama tako da ih mogu uočiti i oni koji imaju manji postotak vida. Knjiga je izrađena u A4 pejzažnom formatu, koji bi trebao predstavljati optimalan opseg kvalitetne taktilne informacije, jer pokriva površinu dvaju otvorenih dlanova. Osim navedenog, vrlo je važan prikaz predmeta u gotovo prirodnoj veličini, što dodatno olakšava usvajanje slikovne informacije i pomaže u dobivanju predodžbe [2]

3. Taktilna slikovnica u Sloveniji

U Sloveniji se taktilna slikovnica pojavila prilično kasno. Osim prednosti koje je pružila slijepoj i slabovidnoj djeci, pokazalo se da dobro djeluje i na videću djecu. Prva slovenska taktilna slikovnica Snježni cvijet, čija je autorica dr. Aksinja Kermauner, objavljena je 2004. godine. Zahvaljujući ovoj slikovnici, slijepa osoba "vide" boje. Prikazane su i kombinacije boja, te tako čitatelji mogu opisati kotač boja, kontrastne boje odnosno komplementarnu harmoniju, hladne i tople boje. Provedba projekta Taktilna slikovnica u svakoj slovenskoj knjižnici 2010. godine donijela je veliki napredak te prednosti čak i videćim pojedincima, jer su taktilne slikovnice izrađene tako da ih i oni mogu čitati. Štoviše, bolje pamte sadržaje jer je uključeno više osjetila, a i upoznaju se s (vide i tipkaju) Brailleovim pismom. Vrlo važna prednost projekta je razvijanje empatije videće djece prema vršnjacima s posebnim potrebama [2].

Dr. Aksinija Kermauner objavila je 2010. godine taktilnu slikovnicu Žiga špaget ide u veliki svijet, a zatim 2017. godine i multisenzornu taktilnu slikovnicu Žiga špaget je za djevojčice magnet, koja je prilagođena ne samo slijepim i slabovidnim osobama, već drugoj djeci s posebnim potrebama. Opremljena je znakovnim jezikom za gluhe i nagluhe osobe te djecu s disleksijom, a dodan je i pojednostavljeni tekst. Sada nam je dostupno još više taktilnih slikovnica, jer ih izrađuju i studenti inkluzivne pedagogije na Pedagoškom fakultetu u Kopru i Mariboru te ih sadržajno uključuju i u svoje završne radove.

4. Odazivi djece i učenika na taktilnu slikovnicu

Istraživali smo načine na koje možemo postići određene ciljeve kod videće djece uz primjenu autorske taktilne slikovnice Leptirić Plavac te utjecaj čitanja njenog sadržaja na ovu populaciju. Postavili smo si nekoliko osnovnih pitanja koja će nam otkriti kako taktilna slikovnica Leptirić Plavac:

- utječe na učenje i razumijevanje razvoja leptira;
- razvija empatiju i jača emocionalne te socijalne vještine;
- potiče usredotočenu svjesnost;
- potiče razvoj mašte i utječe na kreativnost;
- pruža motivaciju za razgovor s naglaskom na različitost (slijepe osobe, brajica itd.).

Taktilnu slikovnicu Leptirić Plavac koristili smo u Osnovnoj školi Juršinci. Istražili smo kako je djelovala na videću djecu i na koji način je kod njih izazvala interes za čitanjem, koja su se pitanja pojavila i kako su djeca reagirala na sadržaj taktilne slikovnice. Slikovnicu smo ponudili drugom razredu tijekom produženog boravka te 6. razredu na nastavi slovenskog jezika.

Prikupili smo sljedeća saznanja o utjecaju taktilne slikovnice na učenike drugog razreda:

- već prva stranica slikovnice izazvala je interes za slušanjem, gledanjem i dodiranjem, čak i kod pojedinaca koji nisu ljubitelji knjige;
- djeca su bila oduševljena malim i velikim gusjenicama na magnetičima koje su mogli postaviti na određene točke prve stranice;
- svi su željeli opipati dvije gusjenice, pomicati ih po stranici u slikovnici. U početku su čak bili pregrubi prilikom pomicanja gusjenica, pa smo morali prekinuti pripovijedanje i podsjetiti ih kako se uzimaju i postavljaju izrađeni književni likovi;
- svi su željeli opipati napuklu kukuljicu ličinke leptira; pričvrstili su sunce, a zatim i ličinku iz koje se razvio leptir;
- uzdahom divljenja učenici su pozdravili leptirića Plavca, sad već pravog, prekrasnog leptira. Igrali su se i letjeli s njim. Dopao im se i vjetar koji je leptiriću Plavcu osušio krila (tek kada su svi „poletjeli” s Plavcem, mogli smo nastaviti pripovijedanje);
- uspoređivali su gusjenicu sa zadnje stranice s onom koja je postavljena na prvoj stranici te uzbuđeno konstatirali koliko je već narasla;
- djevojčice su najviše uživale u pričvršćivanju cvijeća na cvjetnu livadu, dok su se dječaci igrali s leptirom;
- željeli su čuti bajku još dva puta, ali su posebno uživali postavljajući književne likove na prikladna mjesta;

- taktilna slikovnica potakla je na slušanje čak i učenika koji se tijekom čitanja radije skriva, povuče u svoj kutak. Sudjelovao je u svim aktivnostima;
- djevojčica s primjetnom kratkotrajnom pozornošću posvetila je više vremena ovim aktivnostima i uložila više truda u svoje sudjelovanje.

U 6. razredu iskoristili smo opisanu aktivnost kao zaključak sklopa *Bajki nikad previše*. Odaziv je bio iznenađujući, tako da se su otvorila mnoga pitanja:

- postavili su brojna pitanja o brajici i slijepim osobama;
- iznijeli su i svoja iskustva o slijepim i slabovidnim osobama te smo razgovarali o uključenosti slijepih osoba u obrazovanje i društvo;
- razgovarali smo o različitostima i koliko je važno da se svaki pojedinac osjeća prihvaćenim u društvu;
- zanimala ih je i izrada taktilne slikovnice te su izrazili želju za osmišljavanjem i izradom svoje taktilne slikovnice;
- mnogo su se raspitali o svijetu slijepih i slabovidnih osoba te su razmišljali o vlastitom odazivu na prisutnost i rad slijepog školskog druga u svom okruženju.

4.1. Koja su pitanja spontano otvorena primjenom taktilne slikovnice?

Učenici drugog razreda Osnovne škole Juršinci znali su mnogo toga o leptirima i njihovoj preobrazbi. Međutim, nisu imali iskustva s opipavanjem leptira ili bube. Postavljali su mnogobrojna pitanja o razvojnim fazama leptira. Izrađeni književni likovi postali su most između stvarnog i imaginarnog svijeta. Učenicima šestih razreda ova preobrazba bila je poznata i rado su opipali izrađene književne likove. Priča o preobrazbi nije ih zanimala jer im je bila poznata, ali su željeli saznati sve o sudbini leptirića Plavca. Razmišljali su o neugodnim osjećajima leptirića Plavca, koji su se manifestirali pri njegovom ulasku u novi svijet. Uživjeli su se u ulogu leptirića Plavca i iznijeli vlastita, slična iskustva. Zanimali su ih pismo slijepih osoba i način na koji usvajaju vještinu čitanja.

4.2. Empatija i jačanje emocionalnih te socijalnih vještina

U Osnovnoj školi Juršinci učenici drugog razreda doživjeli su empatiju kroz igru uloga. Međutim, najprije su se upitali zašto leptirić Plavac nije bio sretan na početku odnosno prilikom ulaska u novi svijet. Sami su potražili sve odgovore i ubrzo shvatili da je leptirić bio usamljen zbog nestanka prijateljice. Jedan učenik upitao se zašto je leptirić bio nesretan kada je dobio krila i slobodu letenja. Ustanovili su da se osjećamo dobro kada smo prihvaćeni. Učenici šestog razreda brzo su prenijeli ovu priču u vlastiti doživljajni svijet. Znali su objasniti u kojoj su se situaciji osjećali kao leptirić Plavac, tko im je i kako pomogao kada su bili u nevolji. Suosjećali su sa slijepom i slabovidnom djecom, razmišljali o pismu za slijepe osobe i izrazili želju za razgovorom o njima.

4.3. Motivacija za razgovor i razvijanje usredotočene svjesnosti

Uzimajući u obzir činjenicu da su učenici književne likove mogli dotaknuti i oživjeti ih u svojim rukama, možemo konstatirati da se taktilna slikovnica pokazala izvrsnim sredstvom za buđenje usredotočene svjesnosti. Potakla je učenike da progovore o svojim strahovima, iskustvima i spoznajama koje ne bi osvijestili i u koje ne bi proniknuli bez procesa identifikacije koji je bajka pružila. Taktilna slikovnica motivirala ih je na razgovor o teškoćama s kojima se mogu susresti u svom svijetu. Najviše su im se dopali ponovno druženje leptirića Plavca s njegovom prijateljicom i njihov zajednički let, što objašnjava tvrdnju da sretan završetak pruža sigurnost te usmjerava pojedinca ka potrazi za ovakvim završetkom i u stvarnom svijetu.

4.4. Razvijanje kreativnosti (stvaralaštva)

Budući da se izrađeni književni likovi mogu uzeti iz taktilne knjige, učenici drugog razreda na ovaj su način obnovili istu priču, a zatim izmislili novu. Postali su "pisci" nove priče. Radili su u skupinama, pa su morali međusobno podijeliti književne likove. Izrazili su i želju za ilustracijom. Šestaši su bili zainteresirani za izradu taktilne slikovnice u kojoj su se kasnije i sami okušali na satu izbornog predmeta. Učenici koji su obično glasni na nastavi pokazali su se kreativnijima. Izrazili su želju za ilustriranjem priče. Introvertirani učenici radije su sudjelovali u igri uloga. Izmišljali su svoje priče. Manje kreativni učenici samo su obnovili priču, dok su kreativniji učenici više uživali u smišljanju vlastite priče. Pri tome su surađivali jedni s drugima i međusobno se nadopunjavali.

5. Konačna saznanja

Utvdili smo da uz pomoć taktilne slikovnice videća djeca doživljavaju učenje kao zabavu i igru, pri čemu jačaju svoje emocionalno-socijalne kompetencije. Taktilna slikovnica izazvala je interes za sudjelovanjem u grupnim aktivnostima čak i kod djece te učenika koji imaju specifične poteškoće u učenju ili su introvertirani. Posebno trebamo istaknuti važnost uspostavljenog inkluzivnog okruženja za učenje, multisenzornog učenja i svih prilagodbi koje smo proveli, a koje su utjecale na odaziv i sudjelovanje svih učenika i djece, pa tako i djece s posebnim potrebama. Budući da potonji nisu ni znali da postoje slikovnice za slijepce i slabovidne osobe, vrlo je važno s njima razgovarati o djeci s posebnim potrebama. Svi su bili impresionirani književnim likovima, koji se iz taktilne slikovnice mogu izvaditi na različite načine: čičkom ili magnetom. Sudjelovali su i u stvaranju priče. Sadržaj knjige poslužio je kao motivacija za razgovor o prijateljstvu, strahu, traženju pomoći i prihvaćanju različitosti. Kreativniji učenici stvarali su nove priče. Utvdili smo da taktilna slikovnica pruža opcije motiviranja djece, podučavanja i usvajanja novih sadržaja, praćenja na njihovom putu prihvaćanja sebe i svojih emocija (samoprihvatanja) i jačanja socijalnih vještina te razmišljanja. Taktilna slikovnica potakla je naše učenike na razmišljanje o različitosti, posebice o slijepim i slabovidnim osobama, te o činjenici da bi im najbolje pomogli kada bi prihvatili njihovu različitost.

6. LITERATURA

- [1.] Bitenc, D. (2018) Zdravilnost pravljic. Dostupno na: <http://www.zlataprvljica.si/zdravilnost-pravljic.html> [Pristupljeno 3.1.2023.].
- [2.] Kermauner, A. in Schmidt, N. (2014). Kako narediti tipanko? Prispevek predstavljen v Zborniku za spodbujanje demokratičnega emancipiranega dialoga med ponudniki kulturnih dobrin in obiskovalci. Dostupno na: http://www.sodelujem.com/uploads/page_files/269_aktiv_zbornik.pdf [Pristupljeno 1.1.2023.].
- [3.] Žmauc, K. (2018). Metuljček Plavček. Seminarska naloga pri predmetu Metode dela s slepimi in slabovidnimi, študijska smer Inkluzivna pedagogika. Koper, Univerza na Primorskem: Pedagoška fakulteta.